



PREZES RADY MINISTRÓW

Warszawa, dnia 18 lipca 2017 r.

RM-10-87-17

Pan Marek KUCHCIŃSKI
Marszałek Sejmu

Szanowny Panie Marszałku

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przedstawiam Sejmowi

projekt ustawy o wypowiedzeniu Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Rządem Republiki Portugalskiej w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji, sporządzonej w Lizbonie dnia 11 marca 1993 r.

W załączeniu przedstawiam także opinię dotyczącą zgodności proponowanych regulacji z prawem Unii Europejskiej.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych zostali upoważnieni Minister Rozwoju i Finansów oraz Minister Spraw Zagranicznych.

Z poważaniem

U S T A W A

z dnia

**o wypowiedzeniu Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej
i Rządem Republiki Portugalskiej w sprawie popierania i wzajemnej ochrony
inwestycji, sporządzonej w Lizbonie dnia 11 marca 1993 r.**

Art. 1. Wyraża się zgodę na dokonanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wypowiedzenia Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Rządem Republiki Portugalskiej w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji, sporządzonej w Lizbonie dnia 11 marca 1993 r.

Art. 2. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel wypowiedzenia Umowy

Obowiązywanie Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Rządem Republiki Portugalskiej w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji, sporządzonej w Lizbonie dnia 11 marca 1993 r. (dalej jako „Umowa”), jest kwestionowane przez Komisję Europejską z uwagi na niezgodność Umowy z prawem UE. Podobnie kwestionowane jest obowiązywanie wszystkich pozostałych umów o popieraniu i wzajemnej ochronie inwestycji zawartych między państwami członkowskimi UE (dalej jako „umowy intra-EU BIT”). W odniesieniu do RP Komisja Europejska zakończyła w listopadzie 2016 r. nieformalne postępowanie (tzw. EU Pilot) rozpoczęte w czerwcu 2015 r. i rozważa wszczęcie formalnego postępowania w sprawie niezgodności m.in. tej Umowy z prawem UE. Takie formalne postępowania Komisji Europejskiej toczą się już przeciwko Austrii, Holandii, Słowacji, Szwecji i Rumunii.

RP jest obecnie stroną umów intra-EU BIT zawartych z prawie wszystkimi państwami członkowskimi UE, z wyjątkiem Irlandii i Malty, z którymi RP nigdy nie zawarła tego typu umów, oraz Włoch, z którymi umowa wygasła w dniu 9 stycznia 2013 r. na skutek wypowiedzenia przez Włochy (inwestycje dokonane przed tym dniem są chronione na mocy tej umowy do dnia 9 stycznia 2018 r.).

Stanowisko RP wobec umów intra-EU BIT zostało przyjęte przez Komitet do Spraw Europejskich w dniu 3 czerwca 2011 r. Zgodnie z nim umowy intra-EU BIT powinny zostać wypowiedziane przez wszystkie państwa członkowskie UE, a najlepszym rozwiązaniem dla RP byłoby, aby wszystkie państwa członkowskie UE podjęły jednocześnie wspólną decyzję o rozwiązaniu umów intra-EU BIT za obopólną zgodą na mocy Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz. U. z 1990 r. poz. 439). Alternatywnie, w przypadku braku możliwości osiągnięcia wśród państw członkowskich UE takiej jednomyślności, RP, zgodnie z powyższym stanowiskiem, miała rozwiązać umowy intra-EU BIT zawarte z innymi państwami członkowskimi UE albo przez ich wypowiedzenie na warunkach określonych w tych umowach, albo na podstawie porozumienia stron.

W odpowiedzi RP skierowanej do Komisji Europejskiej we wrześniu 2015 r. w ramach ww. postępowania EU Pilot, RP podtrzymała gotowość do zakończenia obowiązywania umów intra-EU BIT zawartych przez RP z innymi państwami członkowskimi UE. Wskazała, że spośród dostępnych i analizowanych przez RP metod osiągnięcia powyższego celu,

jednostronne wypowiedzenie umów intra-EU BIT przez RP byłoby najmniej pożądanym rozwiązaniem. Po pierwsze, umowy intra-EU BIT zawarte przez RP nie przewidują możliwości wypowiedzenia ich w każdym czasie, ponieważ obowiązują roczne lub półroczne okresy wypowiedzenia lub wypowiedzenie może nastąpić jedynie w okresie poprzedzającym okres zakończenia ich cyklu obowiązywania. Po drugie, nawet skuteczne jednostronne wypowiedzenie umowy nie powoduje zakończenia obowiązywania jej postanowień na skutek specyficznych przepisów końcowych tych umów pozwalających na ochronę inwestycji w ciągu kolejnych lat po wypowiedzeniu umowy (tzw. klauzula *sunset clause*). O wiele lepszym sposobem, jak Polska wskazała, byłoby rozwiązanie umów intra-EU BIT na podstawie porozumień dwustronnych, które przewidywałyby rezygnację z klauzuli *sunset clause*. RP podkreśliła w odpowiedzi do Komisji Europejskiej, że z uwagi na liczbę zawartych przez RP umów, jak również biorąc pod uwagę wielość umów zawartych przez państwa członkowskie UE, wydaje się, że najszybszym i najskuteczniejszym rozwiązaniem na obecnym etapie byłoby jednoczesne podjęcie przez państwa członkowskie UE wspólnej decyzji o rozwiązaniu umów intra-EU BIT bez konieczności zachowania klauzuli *sunset clause*, na podstawie porozumień wielostronnych, zawartych zgodnie z Konwencją wiedeńską o prawie traktatów, sporządzoną w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r.

Obecnie jednak, z uwagi na brak *consensusu* państw członkowskich UE co do celowości i sposobu rozwiązania umów intra-EU BIT, jest zasadne przystąpienie RP do realizacji opcji rozwiązania tych umów na podstawie porozumień dwustronnych, które przewidywałyby rezygnację z klauzul *sunset clauses*. Z nieformalnych konsultacji przeprowadzonych z Republiką Portugalską wynika jednak, że Republika Portugalska nie jest obecnie zainteresowana rozwiązaniem z RP ww. Umowy, łącznie z klauzulą *sunset clause*. W ocenie RP, biorąc pod uwagę, że na podstawie art. 11 ust. 2 Umowy jej wypowiedzenie może nastąpić jedynie w okresie poprzedzającym zakończenie jej pięcioletniego cyklu obowiązywania (oświadczenie o wypowiedzeniu Umowy należy złożyć najpóźniej dnia 8 października 2017 r., a następne dopiero dnia 8 października 2022 r.), jest zasadne wypowiedzenie Umowy. Na podstawie art. 11 ust. 3 inwestycje dokonane przed wejściem w życie wypowiedzenia Umowy będą chronione na mocy tej Umowy przez dziesięć lat. Jednocześnie RP będzie kontynuowała konsultacje z Republiką Portugalską mające na celu doprowadzenie do rozwiązania Umowy, łącznie z klauzulą *sunset clause*. W przypadku uzyskania takiej zgody przed wejściem w życie wypowiedzenia Umowy, RP podejmie

działania mające na celu zakończenie obowiązywania Umowy, łącznie z klauzulą *sunset clause*.

2. Dotychczasowy a projektowany stan prawny

W polsko-portugalskich stosunkach prawno-traktatowych w zakresie współpracy gospodarczej obowiązuje m.in. ww. Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Rządem Republiki Portugalskiej w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji, sporządzona w Lizbonie dnia 11 marca 1993 r. Umowa weszła w życie dnia 9 października 1993 r. (Dz. U. z 1995 r. poz. 90 i 91). Zapewnia inwestorowi i jego inwestycjom z państwa – Strony Umowy na terytorium państwa – drugiej Strony Umowy pełną ochronę oraz możliwość dochodzenia roszczeń przed międzynarodowym trybunałem inwestycyjnym (arbitrażowym). Komisja Europejska ma poważne obawy, że umowy intra-EU BIT jako takie, w tym ww. Umowa, a także ich poszczególne postanowienia, pokrywają się z postanowieniami Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej lub mogą być z nimi sprzeczne, w szczególności z zasadami swobody przepływu kapitału, swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług oraz z podstawowymi zasadami prawa UE, takimi jak: zasada nadrzędności, jedności, skuteczności i pewności prawa UE. Komisja Europejska ma również zastrzeżenia dotyczące kwestii rozstrzygania sporów inwestycyjnych uregulowanej w dwustronnych umowach inwestycyjnych, w tym w ww. Umowie, co, zdaniem Komisji Europejskiej, „wydaje się być sprzeczne z wyłączną kompetencją sądów UE”. Wypowiedzenie Umowy pozwoli doprowadzić do zgodności z prawem UE stosunki polsko-portugalskie w zakresie współpracy gospodarczej w perspektywie dziesięciu lat od dnia wygaśnięcia obowiązywania Umowy.

Należy też zaznaczyć, że jednocześnie przed Trybunałem Sprawiedliwości UE toczy się postępowanie z wniosku sądu niemieckiego o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, sformułowanym w toku postępowania ze skargi Republiki Słowackiej o uchylenie wyroku sądu arbitrażowego wydanego na podstawie umowy intra-EU BIT zawartej pomiędzy Czechosłowacją i Królestwem Niderlandów w 1991 r. z powództwa Achmea B.V. przeciwko Republice Słowacji (postępowanie PCA Case No. 2008-13). W tej sprawie sąd niemiecki zwrócił się do TSUE z pytaniem prejudycjalnym dotyczącym tego, czy wykonanie wyroku wydanego na podstawie tej umowy nie naruszałoby postanowień traktatów dotyczących: zakazu dyskryminacji z art. 18 TFUE (przez uprzywilejowanie inwestora z państwa – Strony tej umowy względem inwestora z państwa członkowskiego UE niebędącego stroną tej

umowy), wyłącznej jurysdykcji TSUE w sporach objętych zakresem prawa UE (art. 344 TFUE) oraz konieczności ukształtowania postępowania w sposób umożliwiający zadanie przez orzekający sąd pytania prejudycjalnego (art. 267 TFUE). RP przystąpiła do postępowania, przedstawiając stanowisko wskazujące na sprzeczność umów intra-EU BIT z prawem unijnym. Stanowisko zbliżone do RP zajęła Komisja Europejska i wiele państw regionu.

3. Przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe, polityczne i prawne

Wypowiedzenie Umowy nie powinno mieć konsekwencji politycznych. Państwa członkowskie UE, w tym zarówno RP, jak i Republika Portugalska, zostały wezwane przez Komisję Europejską do zakończenia obowiązywania umów intra-EU BIT.

Wypowiedzenie nie będzie miało negatywnych skutków społecznych, wręcz przeciwnie, należy oczekiwać, że zostanie ono życzliwie przyjęte z uwagi na publiczną krytykę w Polsce umów intra-EU BIT i międzynarodowego arbitrażu inwestycyjnego.

Wypowiedzenie Umowy nie powinno wpłynąć na stosunki gospodarcze między RP a Republiką Portugalską. Umowę zawarto w czasie, kiedy RP nie była członkiem UE, a ww. Umowa miała na celu przyciągnięcie inwestycji portugalskich do Polski. Obecnie poziom prawodawstwa oraz dostęp do powszechnego sądownictwa w RP dają inwestorom zagranicznym gwarancję ochrony inwestycji z możliwością dochodzenia swoich praw na drodze sądowej.

Według danych Narodowego Banku Polskiego wartość portugalskich inwestycji w RP na koniec 2015 r.¹⁾ wyniosła 1,1 mld euro (w samym 2015 r. inwestycje portugalskie w RP wyniosły – 195,9 mln euro). Z tym rezultatem RP znajduje się na dziewiątym miejscu wśród docelowych lokalizacji portugalskich inwestycji w świecie (po Holandii, Hiszpanii, Angoli, Brazylii, Luksemburgu, Wielkiej Brytanii, USA i Włoszech), utrzymując dominującą pozycję w Europie Środkowo-Wschodniej. Należy podkreślić, że rola kapitału portugalskiego w polskiej gospodarce jest znacząca, zwłaszcza w takich branżach jak: handel i dystrybucja, energia odnawialna, bankowość czy też budownictwo, w tym zwłaszcza infrastrukturalne. Generalnie kapitał portugalski do tej pory został zainwestowany w takich branżach jak: handel i usługi (m.in. Eurocash, Jerónimo Martins ze sklepami Biedronka i Hebe, Brisa),

¹⁾ Ostatnie dostępne dane.

nieruchomości i branża deweloperska (m.in. Amorim Revestimentos S.A/Dom Korkowy Sp. z o.o.), sektor energetyczny, głównie energia odnawialna (m.in. EDP Renováveis, Grupa Martifer), budownictwo (m.in. Mota-Engil, Grupa Martifer, Engenharia), doradztwo biznesowe i usługi prawne (m.in. Sandra Maria dos Santos Carvalho – Business Representatives), przemysł (m.in. Colep CCL, Simoldes Plásticos, Grupa BA, CARFI, Portucel Soporcel Poland Sp. zo.o.), sektor finansowo-bankowy (m.in. SIBS International, Bank BCP/Banco Comercial Português – właściciel Banku Millennium, PayUp), branża spożywcza (m.in. Porto Food Sp. z o.o., Portugalski Świat Sp. z o.o.), branża tekstylna-odzieżowa (m.in. Parfois, New World, Sp. z o.o., Portugalia Shoes Sp. z o.o.), branża medyczna (m.in. spółka Glintt) oraz ochrona środowiska, informatyka i hotelarstwo.

Należy podkreślić, że skala inwestycji portugalskich w RP jest w rzeczywistości znacznie większa, gdyż szereg czołowych inwestorów portugalskich dokonało swoich inwestycji w RP poprzez kraje trzecie, np. Jerónimo Martins – właściciel sieci sklepów Biedronka (*de facto* jest to inwestycja holenderska), Mota-Engil (inwestycja holenderska), EDP-R (inwestycja hiszpańska). W ten sposób ogólna wartość inwestycji portugalskich zarówno tych bezpośrednio pochodzących z Portugalii, jak i za pośrednictwem krajów trzecich, sytuuje ten kraj blisko pierwszej dziesiątki największych krajów pochodzenia inwestycji w RP. Portugalskie przedsiębiorstwa pozytywnie oceniają atrakcyjność polskiego rynku – według danych warszawskiego biura AICEP w 2016 r. w RP było zarejestrowanych 75 firm z kapitałem portugalskim.

Skumulowana wartość polskich inwestycji w Republice Portugalskiej na koniec 2015 r. wyniosła według danych NBP 40,1 mln euro, co w dużej mierze wynika z rosnącego zainteresowania polskich inwestorów zakupem nieruchomości w tym kraju (w 2015 r. napływ polskich inwestycji do Republiki Portugalskiej wyniósł 11,4 mln euro). Zgodnie z danymi portugalskiego Rejestru Osób Prawnych w Portugalii były zarejestrowane dwie firmy polskie jako inwestorzy w tym kraju, tj. X-Trade Brokers (XTB) Dom Maklerski (pośrednictwo w zakresie obrotu papierami wartościowymi) oraz firma New World Polska Sp. z o.o. (pośrednictwo w obrocie tekstyliami i odzieżą). Na rynku jest również obecna znana firma kosmetyczna Inglot, która posiada na terytorium Republiki Portugalskiej szereg sklepów na bazie franszyzy. Jednocześnie należy odnotować, że w 2015 r. firma Asseco Poland (największy w Polsce i jeden z największych w Europie producentów oprogramowania) przejęła pakiet kontrolny (61,38% udziałów) w portugalskiej spółce informatycznej Exictos SGPS. Spółka z siedzibą w Lizbonie działa w Portugalii oraz jest dostawcą rozwiązań IT na

portugalskojęzycznych rynkach wschodzących Afryki (Angola, Mozambik oraz Republika Zielonego Przylądka).

Ministerstwo Rozwoju poinformowało samorządy gospodarcze (Polska Konfederacja Przedsiębiorców Prywatnych „Lewiatan”, Pracodawcy RP, Krajowa Izba Gospodarcza, Polska Rada Biznesu, Business Center Club) o planach rozwiązania Umowy i zwróciło się do nich o przekazanie odpowiedzi na następujące pytania:

- czy inwestorzy polscy na rynku portugalskim, w przypadku ewentualnych działań dyskryminujących ich inwestycje, korzystali lub rozważali możliwość wniesienia sporu przeciwko państwu ich goszczącemu? Czy w takim przypadku korzystali/korzystaliby z postępowania przed sądem powszechnym, czy też przed międzynarodowym arbitrażem inwestycyjnym?
- czy zdaniem polskich inwestorów ochrona ich inwestycji w regulacjach Republiki Portugalskiej oraz w prawie UE jest niewystarczająca? Jeżeli tak, to w jakim zakresie?
- czy wygaśnięcie umów pogorszyłoby warunki prowadzenia działalności gospodarczej w Republice Portugalskiej i ochrony praw inwestorów? Jeżeli tak, to w jaki sposób i w jakim stopniu?

Samorządy gospodarcze udzieliły ogólnej odpowiedzi, iż mimo że inwestorzy polscy generalnie nie korzystają z ochrony przewidzianej umowami intra-EU BIT (pozywają państwa przed sądami powszechnymi), powołują się na ich obowiązywanie w dyskusjach z organami danego kraju przy zaistnieniu sporu. Jeżeli musieliby aktywnie dochodzić swoich roszczeń, powołując się na umowy intra-EU BIT, wybraliby procedurę arbitrażu na podstawie umowy intra-EU BIT (szczególnie fundusze inwestycyjne lokujące aktywa w instrumenty udziałowe polskich przedsiębiorstw inwestujących w państwach członkowskich UE, dla których rozwiązanie umów mogłoby mieć bezpośredni wpływ na ocenę ryzyka związaną z inwestowaniem). Główną barierą w korzystaniu z arbitrażu są jego wysokie koszty. Prawo materialne w państwach członkowskich UE oraz na poziomie UE zawiera niezbędne standardy gwarantujące zagranicznym inwestorom równe i sprawiedliwe traktowanie, natomiast problemem jest egzekwowanie tego prawa. Wskazywano na czasochłonność procedur, brak profesjonalizmu i obiektywizmu w podejmowaniu decyzji przez właściwe organy. Zdaniem polskich inwestorów międzynarodowy arbitraż inwestycyjny pozwala prowadzić postępowanie w sposób odformalizowany, elastyczny i neutralny. Generalnie,

zdaniem samorządów gospodarczych i polskich przedsiębiorców, dla ich bezpieczeństwa i ekspansji umowy intra-EU są pożądane. Tym niemniej samorzady gospodarcze odnotowują stanowisko Komisji Europejskiej wobec umów intra-EU BIT i wszczęte przez nią postępowania.

Z informacji posiadanych przez Ministerstwo Rozwoju wynika, że polscy inwestorzy nie kierowali do międzynarodowych trybunałów arbitrażowych sporów przeciwko Republice Portugalskiej na podstawie ww. Umowy, podobnie jak inwestorzy portugalscy przeciwko RP. Generalnie odnotowano tylko trzy przypadki skorzystania w ogóle przez polskich inwestorów z ochrony przewidzianej umowami intra-EU BIT przed międzynarodowymi trybunałami arbitrażowymi (na podstawie umów intra-EU BIT z Rumunią – przed przystąpieniem tego państwa do UE, Słowacją i Cyprem). Zgodnie z informacjami przekazanymi przez PGRP na dwadzieścia dwa postępowania arbitrażowe, w których PGRP od 2006 r. wykonywała lub wykonuje zastępstwo procesowe RP, dwanaście dotyczyło lub dotyczy sporów wniesionych przez inwestorów zagranicznych na podstawie umów intra-EU BIT (zawartych z Austrią, Francją, Niemcami, Cyprem, Holandią, Belgią, Luksemburgiem i Republiką Czeską). Mimo dużego odsetka wygrywanych spraw (w tym ugody) Polska ponosi wysokie koszty postępowań arbitrażowych: zaliczki na koszty postępowania (w tym wynagrodzenie arbitrów), opinie biegłych, zorganizowanie rozpraw, tłumaczenia, udział świadków oraz koszty zastępstwa procesowego. Zgodnie z informacjami byłego MSP, RP w związku z postępowaniami arbitrażowymi poniosła od 2006 r. koszty w wysokości ok. 53 mln zł. Wypowiedzenie Umowy z Republiką Portugalską może docelowo potencjalnie istotnie zmniejszyć obciążenie państwa pod względem finansowym, ponieważ nie będzie zachodzić konieczność ponoszenia znaczących kosztów, o których mowa w zdaniu poprzedzającym.

Wypowiedzenie Umowy nie naruszy polskiego porządku prawnego i doprowadzi do usunięcia niezgodności Umowy z prawem UE po dziesięciu latach od dnia wejścia w życie wypowiedzenia Umowy.

4. Tryb wypowiedzenia Umowy

Umowa ma rangę umowy międzyrządowej. Wypowiadana Umowa jest traktowana w polskim porządku prawnym jako umowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, stosownie do art. 241 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

(Dz. U. poz. 483, z późn. zm.). Dlatego też wypowiedzenie Umowy nastąpi również za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, tym bardziej, że zgodnie z art. 89 ust. 1 pkt 2 i 5 Konstytucji RP Umowa dotyczy wolności, praw i obowiązków obywatelskich (w zakresie wygaszania prawa do kierowania skargi do międzynarodowego arbitrażu inwestycyjnego), spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja RP wymaga ustawy (zasady prowadzenia działalności gospodarczej, ochrona prawa własności, kwestia wyłączenia oraz odszkodowania w tym zakresie).

UMOWA

między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Rządem Republiki Portugalskiej w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji,

sporządzona w Lizbonie dnia 11 marca 1993 r.

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

podaje do powszechnej wiadomości:

W dniu 11 marca 1993 r. została sporządzona w Lizbonie Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Rządem Republiki Portugalskiej w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji w następującym brzmieniu:

UMOWA

między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej i Rządem Republiki Portugalskiej w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Rząd Republiki Portugalskiej, zwane dalej „Umawiającymi się Stronami”, ożywione pragnieniem zwiększenia współpracy między obu Państwami,

dążąc do stworzenia korzystnych warunków do inwestowania przez inwestorów jednej Umawiającej się Strony na terytorium drugiej Umawiającej się Strony,

uznając, że wzajemna ochrona inwestycji będzie przyczyniać się do rozwoju wzajemnie korzystnej współpracy w dziedzinach: gospodarczej, handlowej, technicznej i naukowej,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1

W rozumieniu niniejszej umowy:

1. Określenie „inwestycje” oznacza wszelkie mienie i prawa związane bezpośrednio z inwestycją dokonaną przez inwestorów jednej Umawiającej się Strony zgodnie z ustawodawstwem drugiej Umawiającej się Strony, a w szczególności, ale nie wyłącznie:

- a) ruchomości i nieruchomości, jak również jakiegokolwiek inne prawa rzeczowe, takie jak prawo użytkowania lub prawa zabezpieczeń majątkowych związane z własnością tych dóbr, w tym szczególnie hipoteka i prawo zastawu;
- b) akcje i inne formy udziału w kapitale spółek i w korzyściach gospodarczych osiąganym z działalności spółek;
- c) prawa do roszczeń pieniężnych lub innych świadczeń mających wartość gospodarczą;
- d) prawa autorskie, prawa własności przemysłowej, takie jak patenty, znaki fabryczne lub handlowe, nazwy handlowe, wzory przemysłowe, *know-how*, znaki firmowe i *goodwill*;
- e) koncesje nadane na mocy prawa lub kontraktu, w tym koncesje na poszukiwania, badania i eksploatację zasobów naturalnych.

2. Określenie „przychody” oznacza kwoty uzyskane z inwestycji w określonym czasie, takie jak zyski, dywidendy, odsetki, należności licencyjne lub inne tytuły wynagrodzeń, w tym jakiegokolwiek płatności z tytułu pomocy technicznej lub pomocy w zakresie organizacji i zarządzania. Jeżeli przychody uzyskane z inwestycji zgodnie z definicją zawartą w tym ustępie będą przeznaczone na ponowne inwestycje, to przychody z tych ponownych inwestycji będą uważane za przychody z inwestycji pierwotnej.

3. Określenie „likwidacja inwestycji” oznacza odstąpienie od inwestycji zgodnie z procedurą ustaloną w ustawodawstwie obowiązującym w Państwie, w którym dana inwestycja została dokonana.

4. Określenie „inwestor” oznacza:

- a) osoby fizyczne posiadające obywatelstwo danej Umawiającej się Strony;
- b) zrzeczenia osób, w tym spółki prawa handlowego lub inne spółki albo stowarzyszenia posiadające lub nie posiadające osobowości prawnej, które mają siedzibę na terytorium jednej z Umawiających się Stron i które zostały utworzone i prowadzą działalność zgodnie z prawem danej Umawiającej się Strony.

5. Określenie „terytorium” oznacza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub terytorium Republiki Portugalskiej, określone w ustawodawstwie obu Umawiających się Stron.

6. Określenie „działalność towarzysząca inwestycjom” oznacza działalność w zakresie organizacji, kontroli, utrzymywania i zarządzania głównie w odniesieniu do spółek, oddziałów, przedstawicielstw, agencji lub jednostek produkcyjnych i innych, służących do zawierania, wykonywania i egzekwowania kontraktów dotyczących nabywania, korzystania, użytkowania lub rozporządzania majątkiem, w tym prawami własności przemysłowej, zaciągania kredytu, nabywania i emisji akcji lub innych papierów wartościowych, a także zakupu dewiz.

Artykuł 2

1. Obie Umawiające się Strony będą popierać na swoim terytorium inwestycje dokonywane przez inwestorów drugiej Umawiającej się Strony i będą dopuszczać takie inwestycje zgodnie ze swoim ustawodawstwem i innymi przepisami.

2. Umawiające się Strony będą w ramach swoich wewnętrznych przepisów prawnych rozpatrywać wnioski w sprawie wjazdu i zamieszkania osób fizycznych jednej Umawiającej się Strony na terytorium drugiej Umawiającej się Strony w związku z podejmowaniem i realizacją inwestycji. Odnosi się to również do pracobiorców jednej Umawiającej się Strony pragnących zamieszkać na terytorium drugiej Umawiającej się Strony w celu podjęcia pracy za wynagrodzeniem w ramach danej inwestycji. Również przychylnie będą rozpatrywane wnioski o zezwolenie na podjęcie pracy.

Artykuł 3

1. Żadna z Umawiających się Stron nie podda na swoim terytorium inwestycji dokonywanych przez inwestorów drugiej Umawiającej się Strony traktowaniu mniej korzystnemu niż przyznane inwestycjom dokonywanym przez inwestorów państw trzecich.

2. Żadna z Umawiających się Stron nie podda inwestorów drugiej Umawiającej się Strony w zakresie działalności towarzyszącej inwestycjom na swoim terytorium traktowaniu mniej korzystnemu niż traktowanie przyznane przez nią inwestorom państw trzecich.

3. Postanowienia ustępów 1 i 2 niniejszego artykułu nie mają zastosowania w odniesieniu do bardziej korzystnego traktowania przyznanego lub które zostanie przyznane przez Umawiające się Strony inwestycjom dokonywanym przez inwestorów państw trzecich w wyniku:

- a) członkostwa w uniach celnych, strefach lub organizacjach wolnego handlu lub w innych formach pomocy, współpracy i integracji gospodarczej;
- b) umów o podwójnym opodatkowaniu i innych umów o charakterze podatkowym.

Artykuł 4

1. Inwestycje dokonane przez inwestorów jednej Umawiającej się Strony na terytorium drugiej Umawiającej się Strony nie mogą być wyłączone, znacjonalizowane lub poddane innym środkom o skutkach równoznacznych z wyłączeniem lub nacjonalizacją, chyba że działania takie podjęte zostaną w interesie publicznym i za odszkodowaniem. Odszkodowanie powinno odpowiadać wartości, jaką wyłączone inwestycja miała w dniu wyłączenia, nacjonalizacji lub podjęcia środków wywołujących równoznaczne skutki. Odszkodowanie powinno być wypłacone bez zwłoki i powinno obejmować naliczone według zwyczajowej stawki bankowej odsetki do dnia całkowitej spłaty i powinno podlegać swobodnemu transferowi. Nie później niż w momencie wyłączenia, nacjonalizacji lub podjęcia środków wywołujących równoznaczne skutki powinny być podjęte odpowiednie decyzje w sprawie ustalenia kwoty odszkodowania i sposobu jego wypłacenia.

2. Obywatele każdej Umawiającej się Strony, których inwestycja została całkowicie lub częściowo wywłaszczona, mają prawo do żądania bezzwłocznego zbadania przez odpowiednie władze sądowe lub administracyjne drugiej Umawiającej się Strony, czy takie wywłaszczenie oraz uzyskane za nie odszkodowanie pozostają w zgodzie z niniejszą umową i zasadami prawa międzynarodowego.

3. Inwestorom jednej Umawiającej się Strony, których inwestycje poniosą straty na terytorium drugiej Umawiającej się Strony w wyniku wojny lub innych konfliktów zbrojnych, rewolucji, stanu wyjątkowego lub powstania, będzie przyznane przez tę drugą Umawiającą się Stronę, w zakresie odtworzenia, rekompensaty, odszkodowania i innych form zadośćuczynienia, traktowanie nie mniej korzystne niż przyznane inwestorom państw trzecich. Wynikające z powyższego płatności będą podlegały swobodnemu transferowi.

Artykuł 5

1. Każda Umawiająca się Strona zapewni zgodnie z własnym ustawodawstwem inwestorom drugiej Umawiającej się Strony swobodny transfer kwot związanych z inwestycjami, a mianowicie:

- a) kapitału i kwot dodatkowych niezbędnych dla utrzymania i rozszerzenia inwestycji;
- b) przychodów określonych w artykule 1 punkt 2 niniejszej umowy;
- c) kwot niezbędnych dla obsługi i spłaty pożyczek uznanych przez obie Strony jako inwestycje;
- d) wpływów uzyskanych z całkowitej lub częściowej likwidacji albo sprzedaży inwestycji;
- e) odszkodowań i innych należnych przewidzianych w artykule 4 niniejszej umowy;
- f) wszelkich płatności, jakie będą musiały być dokonane w wyniku subrogacji przewidzianej w artykule 6 niniejszej umowy.

2. Transfery, o których mowa w tym artykule, będą dokonywane bez zwłoki według kursu obowiązującego w dniu realizacji. Kurs wymiany powinien być ustalany zgodnie z wzajemnym kursem wymiany (*cross-rate*), opartym na kursie ustalonym w danym dniu przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy jako podstawa dla kursu wymiany odpowiednich walut w ramach specjalnych praw ciągnięcia.

3. W rozumieniu niniejszego artykułu uważa się, iż transfer został dokonany „bez zwłoki”, jeżeli jego realizacja nastąpiła w terminie normalnie niezbędnym dla spełnienia odpowiednich formalności. Termin będzie się liczył od dnia złożenia odpowiedniego wniosku z wymaganymi dokumentami, lecz w żadnym razie nie może on przekroczyć trzech miesięcy.

Artykuł 6

1. Jeżeli jedna z Umawiających się Stron lub jej agencja dokona jakiegokolwiek płatności na rzecz jednego z jej inwestorów z tytułu gwarancji udzielonej w związku z inwestycją realizowaną na terytorium drugiej Umawiającej się Strony, to ta pierwsza Umawiająca się Strona stanie się uprawniona do przejścia praw i działań tego inwestora i będzie mogła je realizować na takich samych zasadach i warunkach jak ich pierwotny posiadacz.

2. W przypadku subrogacji określonej w ustępie 1 tego artykułu inwestor nie będzie wysuwał roszczeń, jeżeli nie

będzie do tego upoważniony przez Umawiającą się Stronę lub jej agencję.

Artykuł 7

1. Spory między Umawiającymi się Stronami dotyczące interpretacji i stosowania niniejszej umowy będą rozstrzygane w miarę możliwości polubownie w drodze dyplomatycznej.

2. Jeżeli spór nie będzie mógł być rozstrzygnięty w ten sposób w ciągu 12 miesięcy, to zostanie on na życzenie którejkolwiek z Umawiających się Stron przedłożony trybunałowi arbitrażowemu.

3. Trybunał arbitrażowy zostanie utworzony dla każdej sprawy oddzielnie, przy czym każda z Umawiających się Stron wyznaczy jednego arbitra. Ci dwaj arbitrzy uzgodnią między sobą obywatela państwa trzeciego jako przewodniczącego, który będzie mianowany przez Umawiające się Strony. Arbitrzy będą mianowani w ciągu dwóch miesięcy, a przewodniczący — w ciągu trzech miesięcy od daty zawiadomienia jednej Umawiającej się Strony przez drugą Umawiającą się Stronę o woli przedłożenia sporu trybunałowi arbitrażowemu.

4. Jeżeli terminy ustalone w ustępie 3 nie zostaną zachowane, każda Umawiająca się Strona może, w razie braku innych uzgodnień, zwrócić się do Przewodniczącego Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości o dokonanie niezbędnych nominacji. Jeżeli Przewodniczący nie może wypełnić swojej funkcji lub jeżeli jest obywatelem jednej z Umawiających się Stron, o dokonanie nominacji poproszony zostanie Wiceprzewodniczący. Jeżeli również Wiceprzewodniczący nie może wypełniać powyższej funkcji lub jeżeli jest on obywatelem jednej z Umawiających się Stron, to o dokonanie niezbędnych nominacji poproszony zostanie najstarszy rangą sędzia Trybunału, który nie jest obywatelem którejkolwiek z Umawiających się Stron.

5. Trybunał arbitrażowy orzeka większością głosów. Jego orzeczenia mają moc obowiązującą. Każda Umawiająca się Strona ponosi koszty udziału własnego arbitra, jak również koszty udziału przedstawicieli w postępowaniu arbitrażowym. Koszty udziału przewodniczącego trybunału, jak również inne koszty ponoszą obie Umawiające się Strony w częściach równych. Trybunał arbitrażowy może jednak w orzeczeniu ustalić inne zasady pokrycia kosztów. Trybunał arbitrażowy ustali tryb własnego postępowania.

Artykuł 8

1. Spory, jakie powstaną między Umawiającą się Stroną a inwestorem drugiej Umawiającej się Strony w związku z inwestycją, powinny być rozstrzygane w miarę możliwości w drodze polubownej.

2. Jeżeli spór nie zostanie rozstrzygnięty w terminie sześciu miesięcy, licząc od dnia, w którym jedna z zainteresowanych stron zainicjowała go, to dany spór będzie przedłożony na wniosek jednej z zainteresowanych stron do postępowania arbitrażowego. Obie Umawiające się Strony wyrażają na mocy niniejszej umowy zgodę na taki tryb postępowania. Z zastrzeżeniem przypadków odmiennych wspólnych uzgodnień, będą miały zastosowanie analogiczne postanowienia artykułu 7 ustępów 3 do 5, pod warunkiem że strony sporu wyznaczą arbitrowi zgodnie z trybem ustalonym w ustępie 3 wyżej wymienionego artykułu, a gdy terminy

przewidziane w wymienionym artykule nie zostaną dotrzymane, każda ze stron w sporze może zwrócić się do trybunału arbitrażowego przy Międzynarodowej Izbie Handlowej w Paryżu z wnioskiem o dokonanie niezbędnych nominacji. Wyrok arbitrażowy będzie wykonany zgodnie z prawem państwa, w którym spór miał miejsce.

3. Jeżeli obie Umawiające się Strony są lub staną się stronami Konwencji z dnia 18 marca 1965 r. o rozstrzygnięciu sporów inwestycyjnych między państwami a obywatelami drugich państw, to zgodnie z postanowieniami artykułu 27 ustęp 1 tej konwencji nie będą one występować do trybunału arbitrażowego przewidzianego w poprzednim ustępie tego artykułu z uwagi na istnienie między inwestorami jednej z Umawiających się Stron a drugą Umawiającą się Stroną porozumienia, o którym mowa w artykule 25 konwencji. Nie wyklucza to możliwości zwrócenia się do trybunału arbitrażowego, o którym mowa w poprzednim ustępie tego artykułu, w przypadku niezastosowania się do orzeczenia trybunału arbitrażowego utworzonego na warunkach artykułu 27 konwencji lub w przypadku przeniesienia praw na mocy ustawy lub na podstawie aktu prawnego zgodnie z postanowieniami artykułu 6 niniejszej umowy.

Artykuł 9

Jeżeli postanowienia innej umowy międzynarodowej, której stronami są lub staną się obie Umawiające się Strony, lub też przepisy wewnętrzne którejkolwiek z Umawiających się Stron zawierają regulacje bardziej korzystne niż przewidziane w niniejszej umowie, to takie regulacje będą miały pierwszeństwo przed niniejszą umową.

Po zaznajomieniu się z powyższą umową, w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej oświadczam, że:

- została ona uznana za słuszną zarówno w całości, jak i każde z postanowień w niej zawartych;
- jest przyjęta, ratyfikowana i potwierdzona;
- będzie niezmiennie zachowywana.

Na dowód czego wydany został akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej Polskiej.

Dano w Warszawie dnia 23 czerwca 1993 r.

Minister Spraw Zagranicznych: *K. Skubiszewski*

Artykuł 10

Niniejsza umowa będzie miała zastosowanie do wszystkich inwestycji dokonanych zgodnie z odpowiednimi przepisami prawnymi przez inwestorów jednej Umawiającej się Strony na terytorium drugiej Umawiającej się Strony po dniu 26 maja 1976 r.

Artykuł 11

1. Niniejsza umowa wejdzie w życie w dniu, w którym obie Umawiające się Strony notyfikują sobie wzajemnie spełnienie wymogów prawnych odnośnie do wejścia w życie umów międzynarodowych.

2. Niniejsza umowa pozostanie w mocy przez okres 10 lat. Po ich upływie będzie przedłużona na okresy 5-letnie, o ile żadna z Umawiających się Stron nie wypowie jej w drodze notyfikacji na 12 miesięcy przed upływem danego 10-letniego lub 5-letniego okresu.

3. W przypadku wypowiedzenia niniejszej umowy postanowienia artykułów od 1 do 10 zachowują moc przez następny okres 10 lat w odniesieniu do inwestycji dokonanych przed wejściem w życie wypowiedzenia.

Sporządzono w Lizbonie dnia 11 marca 1993 r. w dwóch egzemplarzach, każdy w językach polskim i portugalskim, przy czym obydwie teksty są jednakowo autentyczne.

Z upoważnienia Rządu
Rzeczypospolitej Polskiej
I. Byczewski

Z upoważnienia Rządu
Republiki Portugalskiej
V. A. Mendes Da Costa Martins

L.S.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *L. Wałęsa*